БИБЛИОТЕКА НА Б. З. БАНКА

Година 5. София, септемврий—октомврий 1933 год. Книга 9—10 (49—50)

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЬ

Редакторъ: П. МЪРМЕВЪ

Редакция и администрация: ул. „Солунъ“ № 54, телеф. 19-32

Годишенъ абонаментъ за Царството — 120 лв., за Европа — 200 лв., за Америка — 2 долара. Отдѣленъ брой 15 лв.

ДАТ... ТЕКА ... Д. А. София

Паметникътъ на Македонския незнаенъ четникъ открить на 2. Августъ — Илиндень 1933 год. въ гр. Горна-Джумая

Димитъръ Георгиевъ Веляновъ

На 7. юлий, 1932 година склопи за винаги очи, безъ да види свободна Македония, Димитъръ Георгиевъ Веляновъ, който бѣше единъ отъ първитѣ членове основатели на Крушовския революционенъ комитетъ и който дълбоко въ гърдитѣ си лѣлѣеше мечтата за нейното освобождение.

Покойниятъ бѣ синъ на Гьорче Веляновъ, единъ отъ членоветѣ на Шумковата конспирация отъ 1868/69 година въ Крушово. Димитъръ е роденъ около 1860 година. Първоначалното си образование е получилъ въ тайното българско училище на даскалъ Коле Ролевъ, което се помѣщавало въ амурлука на фурната на Тале Църникочовъ въ махалата Мучуръ. Израстналъ е въ епоха на епични борби за духовно освобождение и въ епоха на зараждащъ се духъ за борба за политическо освобождение.

Димитъръ придоби склонности на конспираторъ, проявявана винаги въ разумна форма, за което и всичкитѣ му връстници го почитаха. Уменъ, природно интелегентенъ, тихъ и разсѫдливъ, той си бѣ спечелилъ привилегията да бѫде зачитанъ за единъ отъ първенцитѣ на града и да се ползува съ довѣрието на търговския свѣтъ и на интелигенцията въ и извънъ Крушово.

Както е известно, въ 1893 година въ Солунъ биде основана ВМРО. На следната година въ Битоля бидоха посветени въ тайнитѣ повести на Организацията редица първи хора, между които и търговеца Глигоръ Попевъ.

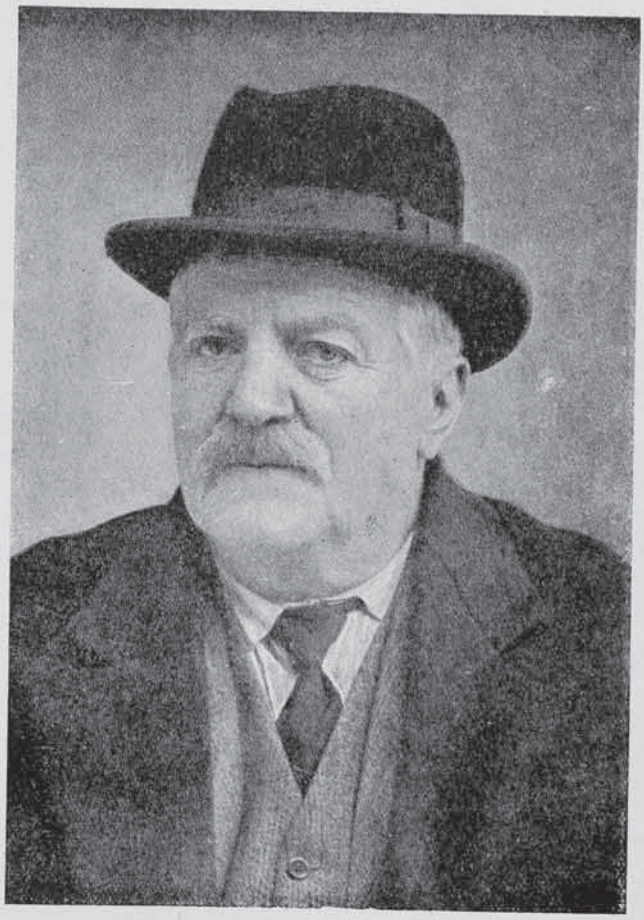
Презъ великденскитѣ пости на 1895 год. Димитъръ Георгиевъ Веляновъ въ една срѣща съ Попевъ чулъ първия гласъ за масова борба и първата весть за създадената Революционна организация. При втората среща Веляновъ представилъ Попеву крушовчанеца търговецъ Миту Секуловъ, комуто е било говорено за нуждата отъ незабавно организирване, като се подготвятъ по-събуденитѣ хора за възприемане освободителната идея. Двамата предвестници сгрупирали около себе още два-трима свои приятели и създали първата революционна ядка. Чакало се само пристигането на *апостола.*

Къмъ 7. септемврий 1895 год. пристигнали сѫ отъ Прилѣпъ приятелитѣ Павелъ Христовъ отъ с. Цапари, Битолско и Никола Мильовски отъ с. Янковецъ, Ресенско, които сѫ подготвили учителя Киро Янковъ и сѫ го взели въ Прилѣпъ, за да бѫде тържествено „покръстенъ“ въ тайнитѣ на организацията. Посветенъ въ дѣлото, Янковъ придобилъ правото да посвещава и на Кръстовдень (14. септемврий старъ стилъ) въ хайдушката Демирова кория по тържественъ начинъ „покръстилъ“ първата Крушовска революционна ядка, въ която влизалъ и Димитъръ Георгиевъ Веляновъ.

Последниятъ, прероденъ чрезъ това „крушение“, отдалъ се въ служба на любимия си народъ тѣломъ и духомъ чакъ до старини и за туй живота му е една низа отъ радости и скърби, отъ доволство и нищета, отъ спокойсвия и страдания. И ако успѣваше да преодолява пречкитѣ въ трънливия му пѫть, това го дължеше само на своя патриотизъмъ, на желѣзната си воля и на непоколебимата вѣра въ собствената си звезда.

До 1901. година Веляновъ е единъ отъ факторитѣ въ Крушово — училищенъ настоятель, настоятель на недѣлното училище, ржководитель на Революционния комитетъ и организаторъ. Противницитѣ му на нѣколко пѫти го обвиниха въ комитаджилъкъ, но той съумѣваше чрезъ рушфети да се отървава отъ затвора. Зараждащата се въ града сръбска пропаганда виждаше въ лицето му единъ сериозенъ свой противникъ и му устрои засада предъ кѫщи, но пъкления планъ, благодарение на съседа му Тодоръ Мазаръ, не успѣ.

Виждайки, че е вече невъзможенъ за Крушово, къмъ края на 1901 год. Веляновъ замина за Солунъ, кѫдето се заема съ търговия. Тамъ, благодарение на своитѣ ценни дарования, въ кратко време съумѣ не само да си привлече клиентела, но си създаде вѫтре и вънъ отъ Солунъ връзки, съ които стана необходимъ и полезенъ на организацията. Всичко това му спечели завистьта и умразата на гръцкитѣ търговски среди, които, съ цель да го съсипятъ, непрестанно доносничеха предъ властьта. По време на атентатитѣ на „гемиджиитѣ“ презъ 1903 год., ако Веляновъ не бѣше се укрилъ, сигурно щѣше да бѫде убитъ. Следъ амнистията той нáново започна работа, но къмъ края на годината бива внезапно арестуванъ и отведенъ въ Дедеагашкия затворъ. Тамъ му съобщаватъ, че ще бѫде сѫденъ, защото въ пристанището били заловени бурета съ динамитъ, адресирани до него. Безъ да бѫде разпитанъ, Веляновъ следъ единъ месецъ бива премѣстенъ въ Одринския затворъ, кѫдето цѣли 9 месеци напраздно очакватъ следствие и сѫдъ и само благодарение застѫпничеството на Европейскитѣ цивилни агенти бива пустнатъ на свобода.

Димитъръ Г. Деляновъ отъ гр. Крушово

Разоренъ съвършенно, той не губи вѣра въ себе си, почва търговия безъ петаче собственъ капиталъ и, както винаги, напредва. Това обстоятелство вбѣсява противницитѣ му въ Солунъ и презъ 1906 г. властьта му скройва нова бѣда: въ двора на предприятието му при хотелъ Бошнакъ-ханъ заравятъ нѣколко бомби и при обискъ ги „откриватъ“. Въ свръзка съ това Веляновъ бива хвърленъ въ тъмницитѣ на Еди-Куле, въ които пролежава 7. месеци и пакъ по застѫпничеството на цивилнитѣ агенти бива пустнатъ на свобода. Тоя арестъ му докара ново разорение, но не и разочарование, Благодарение на приятели той се сдобива съ кредитъ и капитали и отпочва търговията си.

Една сутринь презъ 1913 год., когато гръцкитѣ девизии атакуваха българската дружина въ Солунъ и живота на мѣстното българско население бѣ поставенъ на карта, критски жандари нахлули въ дома на Велянова и го арестуватъ. Въ момента на предаването единъ жандаринъ насо-

чилъ пушката си да го убие и, преди да изгърми, г-жа Велянова отблъснала пушката и извикала по офицера, който предвождалъ жандаритѣ. Последниятъ забранилъ убийството, но жандаритѣ изъ пѫтя до затвора сѫ смазали отъ бой Велянова и сѫ му повредили гръбнака. Тая повреда въ последствие даде болестьта, която го свали въ гроба.

Заедно съ много други нещастни солунски българи Веляновъ бива изпратенъ отъ гръцкитѣ власти въ островъ Трикири, кѫдето предстоя 6. месеци. Освободенъ, той се връща нà ново въ Солунъ и прави опити да почне търговия. Увѣрилъ се, обаче, че гърцитѣ го дебнатъ, за да го убиятъ, избѣгва съ италиянски параходъ до Деде-Агачъ и отъ тамъ пристига въ София, кѫдето почва работа.

Следъ падането на Крушово въ български ржце презъ 1915 год. Веляновъ заминава за тамъ и става помощникъ-кметъ, нагърбенъ съ тежката задача да се грижи за прехраната на градското население.

Погрома отъ 1918 год. за втори пѫть го довежда тукъ като бѣжанецъ, за да се бори дълго време съ нѣмотията, но безъ да сведе глава предъ отчаянието.

Той бѣ щастливъ съпругъ и баща и умрѣ срѣдъ тежкитѣ грижи на близкитѣ си. Богъ да го прости! Нека бѫде вѣчна свѣтлата му памѣть!

Н. К. М ски